

ACC. N:R M. 14715: 1-8.

Landskap: *Småland* Upptecknare: *B. O. Bondesson, Lesjöfors*  
Härad: *I Möre* Berättare: " " " "  
Socken: *Gullabo* Berättarens yrke: *överlämnare*  
Uppteckningsår: *1959* Född år *1884* i *Gullabo*

FOLKLIVS-  
ARKIVET  
LUND

*Längbedning m. fl. andra bröllopseder. s. 1-7*  
*Människoblod o. dess användning. s. 7-8.*  
*Aviättning. s. 8.*

*LUF 91*

SÄNGLEDNING.

Sängledning kallades en ceremoni som förr var vanlig vid giftermål. Den bestod däri, att de närvarande bröllopgästerna skulle ledsaga brudparet till sängen, som var särskilt bäddad och iordningsställd. Därvid biträdde både både tärnor och svenner, som sjöng och stimmade, tills man inkomna i sängkammaren lämnade brudparet åt sig själva. Det var en vanlig företeelse vid alla större bröllop, då själva kalaset var avslutat och förningarna "skårade" eller avsmakade.

Det var en gammal sed, som upphörde under förra århundradet i denna trakt. Hur gamla anor den hade är inte känt, men troligtvis går den långt tillbaka i tiden. Vid bröllop och giftermål i forna tider var det en del egendomliga plägseder som förekom. Bl. a. kan nämnas utridareöl, som skedde i en tid, då endast ridstigar förekom, några landsvägar var det då inte som underlätta de samfärdseln.

Särskilt omtalat är bröllopet i Fåglasjö i Vissefjärda så sent som under början av 1800-talet. Då var det huvudsakligen det omåttliga ätandet och drickandet som länge omtalades vida omkring i bygden.-

Vid ett bröllop i byn Torhult i Gullabo socken under 1800-

Lij 91

1

talet hade man enligt gammal plägsed bäddat i ett särskilt rum åt brudparet, som med tärnor och svenner skulle ledsagas dit. Brudgummen var litet blyg inför alla gästerna och för att inte väcka alltför <sup>stor</sup>/uppståndelse och skämtsamma invändningar från de närvarandes sida, sade han till bruden: "Nu går du in och lägger dig i kammaren. Jag går med pojkarna ut och lägger mej på "slinran", höskullen. Bröllopet hölls i en gård, som inte förfogade över så många sängplatser och därför nödgades man använda tillfälliga sovplatser ute på höskulle, där man under sommaren ofta brukade sova. Det var särskilt tillfällig arbetskraft vid gården som då brukade få sova i höet. Vid det nämnda bröllopet togs denna sovplatsen i anspråk av de yngre gästerna, som då kunde stöja och väsnas efter behag utan att störa de äldre eller brudparet. Vid detta tillfälle fick emellertid bruden ensam gå till vila i den iordningsställda äkta sängen.

Under förra århundradet var alltid prästen med om det var ett förnämre bröllop som anordnades och därvid förtärdes alltid en stor mängd brännvin och andra rusdrycker. Bland de tal som hölls var det särskilt det som brudens far skulle hålla och därmed lämna sin dotter till den äkta mannen. Därvid fälldes många tårar å ömse sidor då bruden skulle lämna sitt hem för att bli husmor på det nya stället.-

Då man ätit och dryckit av de många förningarna som gästerna medfört och de som bröllopsvärden bjöd på, började dansen, ifall husbondefolket tillät sådan. I många hem tolererades inte dans och där blev det heller ingen under festligheten.

Till det dukade middagsbordet gick man alltid efter rang och värdighet. Som förste person gick alltid prästen och därefter fruarna eller mororna. Det var då riksdagsmannamoran, klockaren fru och nämndemansmora och så efter varandra. Ofta var det både nödgande och trugande både bland kvinnor och män. Då alla vuxna personer fått traktering blev det barnens tur. Till en början låg en viss sordin över det hela, men efter som ätandet fortskred och den ena supen efter den andra tärdes, blev samtalet livliga-  
ge och mera högljutt.

Bröllopen under äldre tid var bekanta i denna del av landet för omåttligt ätande och drickande, såsom det alltid skedde vid kalas. Under vardagarna levde folket både snålt och rent av tarvligt men vid festliga tillfällen tog man skadan igen. I vanliga fall konsumerades mycket alkoholdrycker vid kalasen, men dessemellen levdes ett nyktert och enkelt liv.

Då man firade bröllop i någon gård var det alltid sed sen lång tillbaka i tiden, att man skulle skjuta för de nygifta. Det var då vanligen lösa skott, som knallade i natten vid bröllops-

gården och då skulle de skjutande vanligentrakteras med brännvin. Den förekom även då brudparet vigdes vid kyrkan att skotten knallade längs vägen de for fram. Några av männen i bröllopståget hade till uppgift att bjuda de skjutande på brännvin längs den väg de for fram. Vid bröllopgården samlades alltid en del skjutande under kvällen, och då brukade ett par av gästerna ila ut med en flaska brännvin och ett glas för att bjuda de skjutande på supar.

Man det kunde även hända att hela blev ett otrevligt intermezzo, som talades vitt och brett om. Det kunde orsakas av något gammalt groll eller brott, som någon i familjen begått och som levde kvar i hågkomsten och nu fick ett yngre släkte umgälla förfädernes brott.

Så inträffade vid ett bröllop att under det dansen och glädjen stod som högst i bröllopgården samlades en skrånaden hop utanför, där bl. a. ting en skottkärra med en dödad tupp satt fästbunden. Orsaken var den, att en anfader till gårdens ägare en gång hade mördat en person och gömt liket. Det uppdagades och gärningsmannen fick sitt straff, men händelsen levde kvar i folkets minne och så fick en yngre generation sota för gamla brott.

M. 14215.

Härmed begärd komplettering  
till förut insänd lista. Skulle något  
vara tvetydigt eller behöva kompli-  
teras vidare och förtydligas är jag  
villig därtill i den mån jag kan.

Högaktningsfullt

*B. Gustavson*

Lesjöfors den 3/10 -59.

Komplement till förut insända meddelanden LUF 91.

Det omtalade bröllopet var anordnat i Torhult någon gång under 1870-talet, då Anders i Mellangården gifte sig. Torhult är alltsen forna tider indelet i trenne delar: den östra delen av byn har alltid kallats Östra gården eller östragarn, mellersta delen av byn har benämnts Mellangården eller dialektalt millangarn och den västligaste Västragården eller västragarn. Då r-ljudet aldrig uttalas såsom slutändelse här i trakten kommer garn = gården att uttahas utan hörbart r-ljud.

Alltså uttalas östragarn *öst<sup>o</sup>tragan*  
mellangarn *mil<sup>i</sup>langan* västragarn *väst<sup>v</sup>tragan*

Vid det omtalade tillfället stod bröllopet i brudens hem i mellangården, dit traktens folk och släktingar från när och fjärran inbjudits. Var och en av de inbjudna hade förning med sig. Den bestod av puddingar och pannkakor i förningar och förvarade i s.k. förnigskorg flätad av vidkvistar. Den kunde även forslas eller bäras i ett knyte. Det var en vanlig sed, att den som hade haft förningen med sig även skulle "skåra" den d.v.s. först börta av den. Det var därför vid sådana storkalas lätt att se vem som hade haft det ena eller andra med sig som förning. Nu var det så att somliga gummor inte hade ord om sig att vara så noga el-

Luf. 91.

ler renliga, då de handskades med matvaror, och då man kände till vem som tillagat förningen, fick den många gånger gå förbi en del av gästerna.

Var det s.k. gående bord, då envar fick gå fram till det dukade matbordet och ta av de framsatta rätterna, kunde det hända att lustiga intermezzon inträffade såsom vid ett tillfälle i byn Kindbäcksmåla under 1860-talet, då en av de inbjudna hade en pudding med sig som förning. Då den framsattes på bordet med en sked i, gick den som medfört den fram och åt ett par skedar direkt ur formen vari den förvarades eller framsattes och gick sen tillbaka från bordet och uppmanade de kringstående att fortsätta på samma vis. Det var emellertid ingen som ville hörsamma inbjudan, då man sett hur och vem som börjat på ett så tilltalande vis.-

Vid det omnämnda bröllopet i Torhult under någon gång på 1870-talet var vigselförrättaren komminister Olof Sellström och den tillsporde brudgummen hette Anders Pettersson, som då prästen föresade vigselformuläret: Jag Anders P:son etc. svarade: "Ja, ja, det är det: Det vet Bondes Kajsa-Lena också".

*ja ja de de de rätt bögnas Kajsa-Lena m*  
Bondes Kajsa-Lena var Bonde Olssons hustru Kajsa-Lena. Det var alltså hon som kunde intyga att det var den efterfrågade personen. Liknande och andra lustiga svar i samband med



giftermål inträffade ofta under gångna tider, då den allmänna upplysningen bland gemene man inte var så hög. Kyrkoherde Sabelström i Torsås, vilken dog 1890, var en skämtsam person och uppskattades för den skull av många. Han brukade alltid fråga den manlige kontrahenten, då lysning till äktenskap togs ut, varför denne gifte sig just med den flickan, och som svar fick han skiftande förklaringar. En bonde från St. Glosebo gav som svar på den frågan: "Hon har pengar och dom behöver jag". Den förklaringen räckte och lysning beviljades.

Den gamla benämningen på verbet lysa var ljusa här i orten. När Sven Pettersson i Kyrkebo kom till kyrkoherde Sabelström för att ta ut lysning framställde han sin begäran med följande ord: "Jag vill ha ljust på söndag." Sabelström var färdig med replik och svarade: "Ja, det vill jag med, annars ser jag inte att predika." Man sade, att det ljuste för ett par eller att det ljusar för dem. Det var således den gamla benämningen. Den har helt försvunnit och är numera inte känd av det yngre släktet, som använder det vanliga lysa och lyste.

Man trodde allmänt under äldre tid, att man kunde göra en person kär i en av andra könet genom att ge den på ett omärkligt sätt blod från den andra kontrahenten. Så hände med en person i byn Troxhult under 1890-talet.

Människoblod var ett evrksamt medel mot mångahanda åkommor och kunde det tagas utan att vederbörande hade reda på det så var det krafitgast i sin verkan. Då Lärk-August halshöggs vid Vassmolösa under 1860-talet mötte en massa folk upp där för att se på det hemska skådespelet och samtidigt om möjligt få blod efter den avlivade. Somliga hade klivit upp i träd för att ha utsikt över vad som hände och då bilen föll, ramlade de ner avsvimmade. De kunde inte se det hela utan att dåna av. En som vid det tillfälle var närvarande bl. många var klockaren i Gullabo, Anders Gasslander, om vilken berättas, att han efter den dagen inte kunde äta fläsk. Den halshuggne hade nämligen tjock och fet nacke, som tydligt syntes, då bilen fallit, och det gjorde ett så starkt intryck att han därefter aldrig kunde äta fläsk. Bland en stor mängd andra personer som mötte upp vid det tillfället för att se på skådespelet var fader till nedskrivaren härav. Han talade även om att handen skakade på den avrättade, sedan huvudet avhuggits. Lärk-August var visst den siste som här avrättades offentligt.

Människoblod har således haft stor betydelse i folkmedicinen i en tid då varken läsekonsten eller upplysningen var så stor bland folk i allmänhet.